Cento (Latin)

Proba (4th century)

SermonIndex.net / Church Fathers

Cento

Romulidum ductor, clari lux altera solis,
eoa qui regna regis moderamine iusto,
spes orbis fratrisque decus: dignare Maronem
mutatum in melius diuino agnoscere sensu,
scribendum famulo quem iusseras. hic tibi mundi
principium formamque poli hominemque creatum
expediet limo, hic Christi proferet ortum,
insidias regis, magorum praemia, doctos
discipulos pelagique minas gressumque per aequor,
hic fractum famulare iugum uitamque reductam
unius crucis auxilio reditumque sepultae
mortis et ascensum pariter sua regna petentis.
haec relegas seruesque diu tradasque minori
Arcadio, haec ille suo semini, haec tua semper
accipiat doceatque suos augusta propago.

Cento Probae
Iam dudum temerasse duces pia foedera pacis,
regnandi miseros tenuit quos dira cupido,
diuersasque neces, regum crudelia bella
cognatasque acies, pollutos caede parentum
insignis clipeos nulloque ex hoste tropaea,
sanguine conspersos tulerat quos fama triumphos,
innumeris totiens uiduatas ciuibus urbes,
confiteor, scripsi: satis est meminisse malorum:
nunc, deus omnipotens, sacrum, precor, accipe carmen
aeternique tui septemplicis ora resolue
spiritus atque mei resera penetralia cordis,
arcana ut possim uatis Proba cuncta referre.
non nunc ambrosium cura est mihi quaerere nectar,
nec libet Aonio de uertice ducere Musas,
non mihi saxa loqui uanus persuadeat error

laurigerosque sequi tripodas et inania uota
iurgantesque deos procerum uictosque penates:
nullus enim labor est uerbis extendere famam
atque hominum studiis paruam disquirere laudem:
Castalio sed fonte madens imitata beatos
quae sitiens hausi sanctae libamina lucis
hinc canere incipiam. praesens, deus, erige mentem;
Uergilium cecinisse loquar pia munera Christi:
rem nulli obscuram repetens ab origine pergam,
si qua fides animo, si uera infusa per artus
mens agitat molem et toto se corpore miscet
spiritus et quantum non noxia corpora tardant
terrenique hebetant artus moribundaque membra.
O pater, o hominum rerumque aeterna potestas,
da facilem cursum atque animis inlabere nostris,
tuque ades inceptumque una decurre laborem,
nate, patris summi 1 uigor et caelestis origo,
quem primi colimus meritosque nouamus honores,
iam noua progenies, omnis quem credidit aetas.
nam memini ueterum uoluens monumenta uirorum
Musaeum ante omnes uestrum cecinisse per orbem
quae sint, quae fuerint, quae mox uentura trahantur.
t omnia et ipse tener mundi concreuerit orbis.
felix, qui potuit rerum cognoscere causas,
unde hominum pecudumque genus uitaeque uolantum
et quae marmoreo fert monstra sub aequore pontus,
t et liquidi simul ignis et caeli mobilis umor.
haut aliter prima crescentis origine mundi
inluxisse dies aliumue habuisse tenorem
45 crediderim. maior rerum mihi nascitur ordo,I
si qua fidem tanto est operi latura uetustas.
namque — fatebor enim — leuium spectacula rerum
semper equos atque arma uirum pugnasque canebam
et studio incassum uolui exercere laborem.
omnia temptanti potior sententia uisa est
pandere res altas terra et caligine mersas.
inque dies aliquid iam dudum inuadere magnum
mens agitat mihi nec placida contenta quiete est.j
ore fauete omnes laetasque aduertite mentes,
matres atque uiri pueri innuptaeque puellae.
Principio caelum ac terras camposque liquentes
lucentemque globum lunae solisque labores

ipse pater statuit, uos, o clarissima mundi I
lumina, labentem caelo quae ducitis annum.
nam neque erant astrorum ignes nec lucidus aether,
set nox atra polum bigis subuecta tenebat,I
et chaos in praeceps tantum tendebat ad umbras,
quantus ad aetherium caeli suspectus Olympum.
tum pater omnipotens, rerum cui summa potestas,
aera dimouit tenebrosum et dispulit umbras
et medium luci atque umbris iam diuidit orbem.
sidera cuncta notat tacito labentia caelo
intentos uoluens oculos, qua parte calores
austrinos tulerit, quae terga obuerterit axi.
postquam cuncta uidet caelo constare sereno
omnipotens, stellis numeros et nomina fecit
temporibusque parem diuersis quattuor annum
aestusque pluuiasque et agentes frigora uentos.
atque haec ut certis possimus discere signis,
uere tument terrae et genitalia semina poscunt
ac medio tostas aestu terit area fruges
et uarios ponit fetus autumnus et atra
uenit hiemps: teritur Sicyonia baca trapetis:
atque in se sua per uestigia uoluitur annus.
tempore iam ex illo fecundis imbribus aether
magnus alit magno conmixtus corpore fetus.
et iam prima nouo spargebat lumine terras
ducebatque diem stellis Aurora fugatis.
tum durare solum et discludere Nerea ponto
incipit et rerum paulatim sumere formas,
et uariae pelagi Ifaciesfacies inmania cete
aequora uerrebant caudis aestumque secabant.
nec non et uasti circum gens umida ponti .
iam sole infuso, iam rebus luce retectis
exultans rorem late dispergit amarum.
postera iamque dies primo surgebat eoo.
fundit humus flores et frondes explicat omnes
sanguineisque inculta rubent auiaria bacis,
non rastris, hominum non ulli obnoxia curae.
tertia lux gelidam caelo dimouerat umbram.
auia tum resonant auibus uirgulta canoris
et liquidas corui presso dant gutture uoces
nec gemere aeria cessauit turtur ab ulmo.
quarto terra die uariarum monstra ferarum

omnigenumque pecus nullo custode per herbam
educit siluis subito mirabile uisu.
tum demum mouet arma leo, tum pessima tigris
squamosusque draco et fulua ceruice leaena
saeuire ac formae magnorum ululare luporum.
cetera pascuntur uirides armenta per herbas,
nec gregibus liquidi fontes nec gramina desunt.
iamque dies alterque dies processit, et omne
hoc uirtutis opus diuinae mentis et haustus
prospiciens genitor perfectis ordine rebus
expleri mentem nequit ardescitque tuendo
terrasque tractusque maris caelumque profundum,
alituum pecudumque genus, secumque uolutat,
qui mare, qui terras omni dicione tenerent,
neu segnes iaceant terrae. iuuat usque morari.
talia uersanti subito sententia sedit,
felicemque trahit limum fingitque premendo
pingue solum primis extemplo a mensibus anni.
iamque inprouiso tantae pietatis imago
procedit noua forma uiri pulcherrima primum,
os umerosque deo similis, cui mentem animumque I
maior agit deus atque opera ad maiora remittit.
quaeritur huic alius; nec quisquam ex agmine tanto
audet adire uirum sociusque m regna uocari.
haut mora continuo placidam per membra quietem
dat iuueni et dulci declinat lumina somno.
atque illi medio in spatio iam noctis opacae
omnipotens genitor costas et uiscera nudat.
harum unam iuueni laterum conpagibus artis
eripuit subitoque oritur mirabile donum —
argumentum ingens — claraque in luce refulsit
insignis facie et pulchro pectore uirgo,
iam matura uiro, iam plenis nubilis annis.
olli somnum ingens rumpit pauor: ossaque et artus
coniugium uocat ac stupefactus numine pressit
excepitque manu dextramque amplexus inhaesit.
His demum exactis torquet qui sidera mundi.
infit: eo dicente premit placida aequora pontus
et tremefacta solo tellus, silet arduus aether:
\'uiuite felices interque nitentia culta
fortunatorum nemorum sedesque beatas.
haec domus, haec patria est, requies ea certa laborum.

his ego nec metas rerum nec tempora pono:
imperium sine fine dedi, multosque per annos
non rastros patietur humus, non uinea falcem.
at genus inmortale manet, nec tarda senectus
debilitat uires animi mutatque uigorem.
uos contra quae dicam animis aduertite uestris.
est in conspectu ramis felicibus arbos,
quam neque fas igni cuiquam nec sternere ferro,
religione sacra numquam concessa moueri.
hac quicumque sacros decerpserit arbore fetus,
morte luet merita: nec me sententia uertit.
nec tibi tam prudens quisquam persuadeat auctor
conmaculare manus — liceat te uoce moneri —,
femina, nec te ullius uiolentia uincat,
si te digna manet diuini gloria ruris.\'
postquam cuncta pater, caeli cui sidera parent,
conposuit, legesque dedit camposque nitentis
desuper ostentat, tantarum gloria rerum.
ecce autem primi sub limina solis et ortus
deuenere locos, ubi mollis amaracus illos
floribus et dulci adspirans conplectitur umbra.
hic uer purpureum atque alienis mensibus aestas,
hic liquidi fontes, 1 hic caeli tempore certo
dulcia mella premunt, hic candida populus antro
inminet et lentae texunt umbracula uites.
inuitant croceis halantes floribus horti
inter odoratum lauri nemus ipsaque tellus
omnia liberius nullo poscente ferebat.
fortunati ambo, si mens non laeua fuisset
coniugis infandae: docuit post exitus ingens.
Iamque dies infanda aderat: per florea rura
ecce inimicus atrox inmensis orbibus anguis
septem ingens gyros, septena uolumina uersans
nec uisu facilis nec dictu affabilis ulli
obliqua inuidia ramo frondente pependit,
uipeream spirans animam, cui tristia bella
iraeque insidiaeque et crimina noxia cordi.
odit et ipse pater: tot sese uertit in ora
arrectisque horret squamis, et, ne quid inausum
aut intemptatum scelerisue doliue relinquat,
sic prior adgreditur dictis seque obtulit ultro:
\'dic\' ait, \'o uirgo -lucis habitamus opacis

riparumque toros et prata recentia riuis
incolimus —, quae tanta animis ignauia uenit?
strata iacent passim sua quaeque sub arbore poma,
pocula sunt fontes liquidi: caelestia dona
adtractare nefas: id rebus defuit unum.
quid prohibet causas penitus temptare latentes?
uana superstitio I. rerum pars altera adempta est.
quo uitam dedit aeternam? cur mortis adempta est
condicio? mea si non inrita dicta putaris,
auctor ego audendi sacrata resoluere iura.
tu coniunx, tibi fas animum temptare precando.
dux ego uester ero: tua si mihi certa uoluntas,
extruimusque toros dapibusque epulamur opimis.\'
sic ait, et dicto citius I, quod lege tenetur,
subiciunt epulis olim uenerabile lignum
instituuntque dapes contactuque omnia foedant.
praecipue infelix pesti deuota futurae
miratque nouas frondes et non sua poma,
causa mali tanti, summo tenus attigit ore.
maius adorta nefas maioremque orsa furorem
heu misero coniunx aliena ex arbore germen
obicit atque animum subita dulcedine mouit.
continuo noua lux oculis effulsit; at illi
terrentur uisu subito [nec plura morati
corpora sub ramis obtentu frondis inumbrant:
consertum tegumen: nec spes opis ulla dabatur.
at non haec nullis hominum rerumque repertor
obseruans oculis caedes et facta tyranni
praesensit: notumque furens quid femina posset.
continuo inuadit: \'procul, o procul este profani\'
conclamat, caelum ac terras qui numine firmat.
. atque illi longe gradientem ac dira frementem
ut uidere, metu uersi retroque ruentes
diffugiunt siluasque et sicubi concaua furtim
saxa petunt. piget incepti lucisque, neque auras
dispiciunt: taedet caeli conuexa tueri.
Nec longum in medio tempus, cum creber ad aures
uisus adesse pedum sonitus genitorque per auras
hunc, ubi uix multa maestum cognouit in umbra,
talibus adloquitur dictis atque increpat ultro:
\'infelix, quae tanta animum dementia cepit?
quis furor iste nouus? quo nunc, quo tenditis\' inquit

\'regnorum inmemores, quae mentem insania mutat?
dicite, quae lucis miseris tam dira cupido?
maturate fugam totoque absistite luco:
nec reuocare gradum I, si quando aduersa uocarint,
est licitum; flammis ambit torrentibus amnis
per medium stridens torquetque sonantia saxa
attollitque globos flammarum et sidera lambit.
ille sub haec: \'tua me, genitor, tua tristis imago .....
his posuere locis: merui nec deprecor\', inquit
\'omnipotens, sonitumque pedum uocemque tremesco
conscius audacis facti: monitisque sinistris
femina fert tristis sucos tardumque saporem.
illa dolos dirumque nefas sub pectore uersans
insontem infando indicio, moritura puella
dum furit, incautum crudeli morte peremit;
suasit enim, scis ipse, neque est te fallere cuiquam.
ut uidi, ut perii, ut me malus abstulit error,
contigimusque manu quod non sua seminat arbor.\'
tum pater omnipotens solio sic infit ab alto:
\'accipite ergo animis atque haec mea figite dicta:
tuque prior, scelere ante alios inmanior omnis,I
quem nec longa dies pietas nec mitigat ulla,
hortator scelerum, coluber, mala gramina pastus
desidia latamque trahens inglorius aluum
cede locis, nullis hominum cogentibus, ipse,
tenuis ubi argilla et dumosis calculus aruis.\'
\'at tibi pro scelere\' exclamat, \'pro talibus ausis
omne aeuum ferro teritur, primusque per artem,
heu miserande puer, terram insectabere rastris
et sonitu terrebis aues: horrebit in aruis
carduus et spinis surget paliurus acutis
lappaeque tribolique et fallax herba ueneni.
at si triticeam in messem robustaque farra
exercebis humum, frustra spectabis aceruum
concussaque famem in siluis solabere quercu.
insuper his subeunt morbi tristisque senectus
et labor et durae rapit inclementia mortis.
haec tibi semper erunt, tuque, o saeuissima coniunx,
non ignara mali, caput horum et causa malorum,
magna lues commissa tibi: heu perdita nescis
nec quae te circum stent deinde pericula cernis.
nunc morere, ut merita es, tota quod mente petisti:

nec mea iam mutata loco sententia cedit.\’
At iuuenem primum saeuus circumstetit horror:
deriguere oculi, nec se celare tenebris
amplius aut notas audire et reddere uoces.
haut mora, festinant iussi rapidisque feruntur
passibus, et pariter gressi per opaca uiarum
corripiunt spatium medium limenque relinquunt
flentes et paribus curis uestigia figunt.
tum uictum in siluis bacas lapidosaque corna
dant rami et uulsis pascunt radicibus herbae.
Interea magnum sol circumuertitur annum:
matri longa decem tulerunt fastidia menses,
unde homines nati, durum genus. inde per artem
aut herbae campo apparent aut arbore frondes,
inque nouos soles audent se gramina tuto
credere: et lentis uuam demittere ramis
instituunt udoque docent inolescere libro.
tum, gemini fratres Iadolentadolent dum altaria taedis,
alter in alterius praelato inuidit honore —
horresco referens —: consanguinitate propinquum
excipit incautum patriasque obtruncat ad aras
sanguine foedantem quos ipse sacrauerat ignis.
tum genitor uirus serpentibus addidit atris
mellaque decussit foliis ignemque remouit -
praedarique lupos iussit pontumque moueri
et passim riuis currentia uina repressit.
mox et frumentis labor additus, ut mala culmos
esset robigo et uictum seges aegra negaret.
tum laqueis captare feras et fallere uisco
\’inuentum, et duris urgens in rebus egestas
mouit agros, curis acuens mortalia corda,
deterior donec paulatim ac decolor aetas,
ferrea progenies, duris caput extulit aruis
et belli rabies et amor successit habendi.
Iustitia excedens terris uestigia fecit.
nec longum in medio tempus: furor iraque mentem
praecipitant: gaudent perfusi sanguine fratrum.
condit opes alius defossoque incubat auro
nec doluit miserans inopem dextramque tetendit.
Tum pater omnipotens grauiter commotus ab alto
aethere se mittit: tellurem effundit m undas
diluuio miscens caelumque in Tartara soluit.

sternit agros, sternit sata laeta bouumque labores
diluit: inplentur fossae et caua flumina crescunt: I
et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum.
tum pietate grauem ac meritis — mirabile dictu —,
qui fuit in terris et seruantissimus aequi, I
eripuit leto, tantis surgentibus undis, I
ut genus unde nouae stirpis reuocetur haberet. I
Diluuio ex illo patribus dat iura uocatis
omnipotens: magnis agitant sub legibus aeuum. I
quid memorem infandas caedes, quid facta tyranni I
nesciaque humanis precibus mansuescere corda. I
Aegyptum uiresque orientis et ultima bella
magnanimosque duces totiusque ordine gentis, -
quo cursu deserta petiuerit et tribus et gens
magna uirum, menti tanti non inmemor umquam,
quique sacerdotes casti altaria iuxta,
quique pii uates pro libertate ruebant,
qui bello exciti reges, quae) litore rubro
conplerint campos acies, quibus arserit armis
rex, genus egregium, magno inflammante furore,
agmen agens equitum et florentis aere cateruas?
cetera facta patrum pugnataque in ordine bella
praetereo atque aliis post me memoranda relinquo.
Nunc ad te et tua magna, pater, consulta reuertor.
maius opus moueo: uatum praedicta priorum
adgredior, quamuis angusti terminus aeui
accipiat, temptanda uia est, qua me quoque possim
tollere humo et nomen fama tot ferre per annos,
quod tua progenies caelo descendit ab alto,
attulit et nobis aliquando optantibus aetas
auxilium aduentumque dei, quom femina primum
uirginis os habitumque gerens — mirabile dictu —
nec generis nostri puerum nec sanguinis edit,
seraque terrifici cecinerunt omina uates
aduentare uirum populis terrisque superbum
semine ab aetherio, qui uiribus occupet orbem.
Iamque aderat promissa dies, quo tempore primum
extulit os sacrum diuinae stirpis origo
missus in imperium, uenitque m corpore uirtus
mixta deo: subiit cari genitoris imago.
haut mora, continuo caeli regione serena,
stella facem ducens multa cum luce cucurrit.

agnouere deum proceres cunctisque repente
muneribus cumulant et sanctum sidus adorant.
tum uero manifesta fides clarumque paternae
nomen erat uirtutis: et ipsi agnoscere uultus
flagrantisque dei diuini signa decoris.
protinus ad regem magno feruore ruentum
fama uolat magnisque acuit rumoribus iras
incenditque animum matrisque adlabitur auris.
illa dolos dirumque nefas haut nescia rerum
praesensit motusque excepit prima futuros.
praescia uenturi furtim mandarat alendum,
dum curae ambiguae, dum mens exaestuat ira.
at rex sollicitus stirpem et genus omne futurum
praecipitare iubet subiectisque urere flammis,
multa mouens, mittique uiros, qui certa reportent.
haut secus ac iussi faciunt rapidisque feruntur
passibus et magnis urbem terroribus inplent.
continuo auditae uoces uagitus et ingens
infantumque animae flentes: ante ora parentum
corpora natorum sternuntur limine primo.
at mater gemitu non frustra exterrita tanto,
ipsa sinu prae se portans, turbante tumultu,
infantem fugiens plena ad praesaepia reddit.
hic natum angusti subter fastigia tecti
nutribat teneris inmulgens ubera labris.
hic tibi prima, puer, fundent cunabula flores,
mixtaque ridenti passim cum baccare tellus
molli paulatim colocasia fundet acantho.
Et iam finis erat perfecto temporis orbe.
ut primum cessit furor et rabida ora quierunt,
ante annos animumque gerens caelestis origo 4
per medias urbes graditur populosque propinquos.
illum omnis tectis agrisque effusa iuuentus
attonitis inhians animis prospectat euntem,
turbaque miratur matrum: \'qui spiritus illi,
qui uultus uocisque sonus uel gressus eunti est!\'
Continuo uates — namque is certissimus auctor —
ut procul egelido secretum flumine uidit,
\'tempus\' ait: \'deus, ecce, deus, cui maxima rerum
uerborumque fides. tu nunc eris alter ab illo,
fortunate puer, caeli cui sidera parent.
sic equidem ducebam animo rebarque futurum:

expectate uenis, spes et solacia nostri\\
haec ubi dicta dedit, fluuio mersare salubri
accepit uenientem ac mollibus extulit undis:
exultantque uada ac subito commota columba
deuolat et supra caput astitit. inde repente
radit iter liquidum celeris neque commouet alas.
huc omnis turba ad ripas effusa ruebat
certatim largos umeris infundere rores.
tum genitor natum dictis conpellat amicis:
nate, meae uires, mea magna potentia solus
et praedulce decus magnum rediture parenti,
a te principium, tibi desinet. accipe, testor,
o mea progenies: qua sol utrumque recurrens
aspicit Oceanum, perfecto laetus honore
omnia sub pedibus uertique regique uidebis.
tu regere imperio populos, matresque uirosque,
iam pridem resides animos desuetaque corda
ignarosque uiae mecum miseratus inertes
adgredere et uotis iam nunc adsuesce uocari\'.
dixerat: ille patris magni parere parabat
imperio, instans operi regnisque futuris.
Heu pietas, heu prisca fides! quas dicere grates
incipiam, si parua licet conponere magnis?
nec mihi iam patriam antiquam spes ulla uidendi
nec spes libertatis erat nec cura salutis.
hic mihi responsum primus dedit ille petenti,
concretam exemit labem purumque reliquit
aetherium sensum meque in mea regna remisit.
illum ego per flammas, agerem si Syrtibus exul,\'
per uarios casus, per mille sequentia tela,
quo res cumque cadent, unum pro nomine tanto
exequerer strueremque suis altaria donis.
huius in aduentum tantarum in munera laudum
ipsi laetitia uoces ad sidera iactant<
intonsi montes: respondent omnia ualles.
Tempore non alio — magnum et memorabile nomen —
serpentis furiale malum meminisse necesse est.
ausus quin etiam — fama est obscurior annis —
conpellare uirum et ueniendi poscere causas.
hunc ubi tendentem aduersum per gramina uidit,
substitit infremuitque ferox dominumque potentem
saucius ac serpens adfatur uoce superba:

\'uerane te facies, uerus mihi nuntius adfers?
qui genus? unde domo, qui nostra ad limina tendis?
fare age, quid uenias; nam te dare iura loquuntur.
aut quis te, iuuenum confidentissime, nostras
iussit adire domus j pacique inponere morem?
non equidem inuideo, miror magis: accipe porro,
quid dubitem et quae nunc animo sententia surgat.
est domus alta: uoca zephyros et labere pinnis
ardua tecta petens, ausus te credere caelo,
si modo quem memoras pater est, cui sidera parent\'.
olli subridens sedato pectore fatur
haut uatum ignarus uenturique inscius aeui:
\'dissimulare etiam sperasti, perfide serpens?
ne dubita; nam uera uides. opta ardua pinnis
astra sequi clausumque caua te condere terra.
quo periture ruis maioraque uiribus audes?
cede deo, toto proiectus corpore terrae\'.
nec plura his: ille admirans uenerabile donum
fronte premit terram et spumas agit ore cruentas
contentusque fuga caecis se inmiscuit umbris.
Interea uolitans magnas it fama per urbes.
conuenere uiri: mens omnibus una sequendi
in quascumque uelit pelago deducere terras.
multi praeterea, quos fama obscura recondit,
concurrunt fremitu denso stipantque frequentes
exultautque animis; medium nam plurima turba
hunc habet atque umeris extantem suspicit altis.
postquam altos uentum in montes; aeterna potestas
iura dabat legesque uiris], secreta parentis,
spemque dedit dubiae menti curasque resoluit.
conspicit ecce alios dextra laeuaque frequentis.
quos ubi confertos audere in proelia uidit,
incipit et dictis diuinum aspirat amorem:
\'discite iustitiam moniti, succurrite fessis
pro se quisque, uiri, quae cuique est copia, laeti
communemque uocate deum. meliora sequamur
quoque uocat uertamus iter. uia prima salutis
intemerata fides et mens sibi conscia recti.
uobis parta quies perfecto temporis orbe.
nam qui diuitiis soli incubuere repertis
nec partem posuere suis, dum uita maneret,
pulsatusue parens et fraus innexa clienti,

tum, cum frigida mors anima seduxerit artus,
inclusi poenam expectant, quae maxima turba est,
infernisque cient tenebris ueterumque malorum
supplicia expendunt. aliis sub gurgite uasto
infectum eluitur scelus aut exuritur igni.
turbidus hic caeno uastaque uoragine gurges
aestuat atque imo barathri eructat harenam.
hinc exaudiri gemitus et saeua sonare
uerbera, tum stridor ferri tractaeque catenae,
semper et obducta densantur nocte tenebrae.
praeterea quae dicam animis aduertite uestris.
non ego uos posthac caesis de more iuuencis
religione patrum truncis et robore nata
mortaliue manu effigies et templa tueri
audiam: et haec repetens iterumque iterumque monebo:
sed periisse semel satis est, natumque patremque
profuerit meminisse magis, si credere dignum est.
sed fugit interea, fugit inreparabile tempus,
flammarumque dies et uis inimica propinquat\'.
adtonitis haesere animis : nec plura moratus
hic aliud maius miseris mortalibus aegris
iudicium canit — et tristis denuntiat iras —
uenturum excidio et uasta conuulsa ruina
omnia tum pariter rutilo inmiscerier igni
palantesque polo stellas caelique ruinam.
tum uero tremefacta nouos per pectora cunctis
insinuat pauor, et taciti uentura uidebant.
Haec super aduentu cum multa horrenda moneret,
ora puer prima signans intonsa iuuenta,
diues opum, studiis florens ignobilis oti —
quinque greges illi balantum, quina redibant
armenta, et j dapibus mensas onerabat inemptis —
continuo alacris palmas utrasque tetendit
et genua amplectens sic ore effatus amico est:
\'o decus, o famae merito pars maxima nostrae,
ad te confugio et supplex tua numina posco.
omnia praecepi atque animo mecum ante peregi.
eripe me his, inuicte, malis. quid denique restat,
quidue sequens tantos possim superare labores?
accipe daque fidem: mihi iussa capessere fas est.\'
atque huic responsum paucis ita reddidit heros:
\'o praestans animi iuuenis, absiste precando,

nec te paeniteat: nihil o tibi amice relictum.
hoc etiam his addam, tua si mihi certa uoluntas:
disce, puer, contemnere opes et te quoque dignum
finge deo, et quae sit poteris cognoscere uirtus.
da dextram misero et fratrem ne desere frater.
si iungi hospitio properat, coniunge uolentem.
casta pudicitiam seruet domus. en age segnes
rumpe moras rebusque ueni non asper egenis.\'
dixerat haec. ille in uerbo uestigia torsit
tristior, ora modis adtollens pallida miris,
multa gemens, ! seque ex oculis auertit et aufert.
Inde ubi prima fides pelago, ! tranquilla per alta
deducunt socii nauis atque arte magistra
hic alius latum funda transuerberat amnem
alta petens, pelagoque alius trahit umida lina.
postquam altum tenuere rates nec iam amplius ullae
occurrunt terrae, crebris micat ignibus aether,
eripiunt subito nubes caelumque diemque,
consurgunt uenti et fluctus ad sidera tollunt.
at sociis subita gelidus formidine sanguis
diriguit: cecidere animi cunctique repente
pontum adspectabant flentes — uox omnibus Ulla —
spemque metumque inter dubii, seu uiuere credant
siue extrema pati, leti discrimine paruo,
qualia multa mari nautae patiuntur in alto.
ecce deus magno misceri murmure pontum
emissamque hiemem sensit, cui summa potestas.
par leuibus uentis et fulminis ocior alis
prona petit maria et pelago decurrit aperto:
nec longo distat cursu praeeunte carina.
agnoscunt longe regem dextramque potentem
nudati socii et magno clamore salutant.
postquam altos tetigit fluctus et ad aequora uenit,
id uero horrendum ac uisu mirabile ferri:
subsidunt undae, remo ut luctamen abesset,
collectasque fugat nubes graditurque per aequor.
iam medium necdum fluctu latera ardua tinxit. *
at media socios incedens naue per ipsos
ipse gubernaclo rector subit, ipse magister.
intremuit malus, gemuit sub pondere cumba,
uela cadunt, puppique deus consedit in alta:
et tandem laeti notae aduertuntur harenae.

Tunc etiam tardi costas agitator aselli
insedit nimbo effulgens: cui plurima circum
matres atque uiri, pueri uelamina nota
subiciunt funemque manu contingere gaudent.
iamque propinquabant portis templumque uetustum
antiqua e cedro centum sublime columnis
ingreditur magna medius comitante caterua.
horrendum siluis hoc illis curia templum,
hae sacrae sedes, miro quod honore colebant.
namque sub ingenti lustrat dum singula templo,
horrescit uisu subito insonuitque flagello
significatque manu et magno simul intonat ore:
\'quae scelerum facies, quaeue aera micantia cerno
Caesaris et nomen? quae mentem insania mutat?
hae nobis propriae sedes, hic tempore certo
perpetuis soliti patrum considere mensis.\'
obstipuere animis gelidusque per ima cucurrit
ossa tremor, mensasque metu liquere priores.
Deuexo interea propior fit Uesper Olympo.
tum uictu reuocant uires fusique per herbam
et dapibus mensas onerant et pocula ponunt.
postquam prima quies epulis mensaeque remotae,
ipse inter primos genitori instaurat honores,
suspiciens caelum. tum facta silentia linguis.
dat manibus fruges dulcesque a fontibus undas
impleuitque mero pateram ritusque sacrorum
edocet inmiscetque preces ac talia fatur:
\'audite, o proceres,\' ait \'et spes discite uestras.
nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit,
promissisque patris uestra\' inquit \'munera uobis
certa manent, pueri, et palmam mouet ordine nemo.
et lux cum primum terris se crastina reddet,
unus erit tantum in me exitiumque meorum,
dum paci medium se offert de corpore nostro.
iamque dies, nisi fallor, adest. secludite curas.
mecum erit iste labor, nec me sententia fallit:
unum pro multis dabitur caput.\' haec ita fatus
conticuit j seramque dedit per membra quietem.
Oceanum interea surgens Aurora reliquit.
iamque sacerdotes late loca questibus implent
cum populo patribus ferturque per agmina murmur.
quod genus hoc hominum, quaeue hunc tam barbara morem

permittit patria? poenas cum sanguine poscunt
undique collecti et magno clamore secuntur
insontem, saeuitque animis ignobile uulgus.
Sol medium caeli conscenderat igneus orbem,
cum subito acciri omnes, populusque patresque,
exposcunt farique iubent, quo sanguine cretus
quidue petat quidue ipse ferat. praeclara tuentis
facta uiri mixtus dolor et stupor urguet inertis —
nescia mens hominum —, certantque inludere capto.
tum uero raptis concurrunt undique telis.
tollitur in caelum clamor cunctique repente
corripuere sacram effigiem manibusque cruentis
ingentem quercum decisis undique ramis-
constituunt spirisque ligant ingentibus ipsum,
tendebantque manus pedibus per mutua nexis —
triste ministerium —, sequitur quos cetera pubes,
ausi omnes inmane nefas ausoque potiti.
ille autem inpauidus \'quo uincula nectitis?\' inquit.
\'tantane uos generis tenuit fiducia uestri?
post mihi non simili poena commissa luetis.\'
talia perstabat memorans fixusque manebat.
Interea magno misceri murmure caelum
incipit et rebus nox abstulit atra colorem
impiaque aeternam timuerunt saecula noctem.
terra tremit, fugere ferae et mortalia corda
per gentes humilis strauit pauor: inde repente
dat tellus gemitum et caelum tonat omne fragore.
extemplo commotae Erebi de sedibus imis
umbrae ibant tenues. tellus quoque et aequora ponti
signa dabant: sistunt amnes terraeque dehiscunt.
quin ipsae stupuere domus atque intima Leti
Tartara et umbrosae penitus patuere cauernae.
sol quoque et exoriens — cuncti se scire fatentur —
tum caput obscura nitidum ferrugine texit.
Diffugiunt comites et nocte teguntur opaca
multaque dura suo tristi cum corde uolutant.
quid faciant? haerent infixi pectore uultus
uerbaque, nec placidam membris dat cura quietem.
tum senior tales referebat pectore uoces
multa putans: cubi nunc nobis deus ille magister?
quem sequimur? quoue ire iubes, ubi ponere sedes?
645 o dolor atque decus, tantarum gloria rerum!

iam iam nulla mora est: j et nos rape in omnia tecum —
oramus — teque aspectu ne subtrahe nostro.
Hos inter motus media inter talia uerba
tertia lux gelidam caelo dimouerat umbram:
iamque pedem referens superas ueniebat ad auras,
cum subito ante oculos ingenti mole sepulchrum,
corpus ubi exanime positum, — nec claustra nec ipsi
custodes sufferre ualent — auulsaque saxis
saxa uident, laxis laterum conpagibus artis.
fit sonus: ingenti concussa est pondere tellus.
horror ubique animo, simul ipsa silentia terrent.
Ecce autem primi uolucrum sub culmine cantus:
ingreditur linquens antrum, spoliisque superbus
ibat ouans, pulsuque pedum tremit excita tellus,
uulneraque illa gerens foribus sese intulit altis.
atque hic ingentem comitum adfluxisse nouorum
inuenit admirans numerum cunctisque repente
inprouisus ait: \'coram, quem quaeritis, adsum.
uicit iter durum pietas et uiuida uirtus.
praecipites uigilate, uiri; timor omnis abesto.
hi nostri reditus expectatique triumphi,
haec mea magna fides. o terque quaterque beati,
quae uobis, quae digna, uiri, pro laudibus istis
praemia posse rear solui, quae dona parari?
accipite ergo animis: quae uos a stirpe parentum
prima tulit tellus, eadem uos ubere laeto
accipiet. reuocate animum maestumque timorem
mittite et uosmet rebus seruate secundis.
quod super est, laeti bene gestis ordine rebus
pacem orate manu, pacem laudate sedentes
magnanimi; pacis solum inuiolabile pignus.\'
et simul his dictis faciem ostendebat et ora,
ora manusque ambas populataque pectora ferro:
immiscentque manus manibus gaudentque tuentes.
nec uidisse semel satis est: iuuat usque morari
et conferre gradum et dextrae coniungere dextram.
His demum exactis spirantes dimouet auras:
aera per tenerum caeloque inuectus aperto
mortales uisus medio in sermone reliquit:
atque illum solio stellantis regia caeli
accipit aeternumque tenet per saecula nomen.
ex illo celebratus honos, laetique minores\'

seruauere diem tot iam labentibus annis.
I decus, i, nostrum, tantarum gloria rerum,
et nos et tua dexter adi pede sacra secundo
annua, quae differre nefas. celebrate fauentes
hunc, socii, morem sacrorum: hunc ipse teneto,
o dulcis coniunx, et si pietate meremur,
hac casti maneant in religione nepotes.

Source. Latin text from the Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum (CSEL) collection of the Open Greek and Latin project (digital edition of ***Poetae Christiani Minores*** edited by Michael Petschenig; Robinson Ellis; Georg Brandes; Karl Schenkl (Vienna, Prague, Leipzig, Tempsky, Freytag: 1888) Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum 16.1), encoded in EpiDoc TEI XML. Digitised and corrected by the Open Greek and Latin team (University of Leipzig and partners); the text is taken from the printed edition by OCR with correction, so some errors may remain. SermonIndex has only divided it into short sections for reading; the critical notes, margin notes and apparatus of the printed edition are not shown here but are kept in the XML download.

Licence. Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0). You may share and adapt this text if you credit the Open Greek and Latin project and release your version under the same licence.